

Utdrag ur:

Flodberättelsen i GT och Gilgamesheposet

En komparativ analys

Hur förhåller sig flodberättelsen i GT till de mesopotamiska flodberättelserna?

Kapitel 7 punkt 6, sid 97–100

Länk till hela arbetet:

<https://torejungerstamdotcom3.files.wordpress.com/2018/01/flodberc3a4ttlsen-i-gt-och-gilgamesheposet-en-komparativ-analys.pdf>

Då kvarstår ännu fråga sex: Vad kan sägas om relationen mellan GT:s flodberättelse och de mesopotamiska, främst Gilgamesheposet? Det intressanta och utmanande är att även om min analys tydligt visar att empirin inte på något sätt stöder tanken på att den bibliska berättelsen är en avmytologiserad version av Gilgamesheposet eller någon annan känd berättelse har de olika berättelserna ändå en tydlig likhet. De är dock inte i beroendeställning till varandra. Trots att jag inte fann belägg för att den bibliska berättelsen är i polemik mot de polyteistiska berättelserna kan jag hålla med Sarna när han hävdar att den bibliska berättelsen står i bjärt kontrast gentemot de mesopotamiska berättelserna inte minst vad gäller den moraliska aspekten.¹

Den bibliska flodberättelsens relation till de mesopotamiska berättelserna är i vilket fall unik. Vad gäller t.ex. Bibelns skapelseberättelse finns ingen annan känd parallellberättelse i den betydelsen att den skulle ha som syfte att presentera hela universums skapelse. Min analys av det som brukar kallas det babyloniska skapelseeposet, Enuma Elish, visade tydligt att eposet inte är någon skapelseberättelse. Det är berättelsen om hur Marduk blev upphöjd från en lägre rankad gud till gudarnas härskare. Det säger även lertavlans författare och min analys bekräftar att det är korrekt.² Enuma Elish berättar inte samma historia som skapelseberättelsen. Det finns inte heller någon känd berättelse som skulle berätta samma berättelse som Edenberättelsen eller historien om Kain och Abel.³ Släktlistor finns som

¹ Sarna 1989, 49.

² Jungerstam 2013.

³ Edenberättelsen 1 Mos 2:4–3:24. Historien om Kain och Abel 1 Mos 4:1–26. Läs min analys i Jungerstam 2015; 2016.

parallellt material, men gällande t.ex. den sumeriska kungalistan är det olika kungars regeringstider över olika städer som beskrivs, inte vanliga människors livstid och namnet på deras barn.⁴ Vad gäller flodberättelsen är situationen dramatiskt annorlunda. Trots att mina analyser i det här arbetet entydigt avvisar ett litterärt beroendeförhållande i någondera riktningen berättas ändå samma historia. Så är inte fallet gällande någon annan berättelse innan denna i GT.

Det som är gemensamt är en övergripande idé. Det gemensamma är:

- Det finns en gudom som beslutar att sända en flod
- Genom en guds ingripande räddas mänskligheten genom en mans lydnad. Han och de som är med honom på ett skepp räddas såväl människor som djur

Ytterligare paralleller som Gilgamesheposet har innefattar bl.a.

- Farkosten strandar på ett berg
- Fåglar sänds ut
- Man offerar

Grundidén är densamma. Det kan inte förnekas även om olikheterna är legio. Vad kan då förklara detta om inget litterärt beroendeförhållande kan konstateras?

Jag vill ännu återknyta till de förklaringsmodeller Heidel presenterade:

1. Babyionierna lånade från den hebreiska berättelsen
2. Den hebreiska är beroende av den babyloniska
3. Båda kan härledas från ett gemensamt original

Jag har redan konstaterat att empirin inte stöder ett litterärt beroendeförhållande i någondera riktningen. Skillnaden är öronbedövande såväl vad gäller en mängd detaljer som den litterära kompositionen som helhet. Alternativ ett och två kan således förkastas.

Hur är det då med alternativ tre? Det beror givetvis på vilken betydelse man lägger i ordet original och hur man ser på processen som lett fram till så helt olika berättelser. Menar man ett skriftligt original eller någon form av muntlig tradition? Det är mycket som måste definieras eftersom alternativ tre kan förstås på en mängd olika sätt. Av dessa tre är ändå alternativ tre det enda som i någon mån harmonierar med empirin även om frågetecknen är många. Jag vill ändå komplettera Heidels alternativ med ett fjärde som, beroende på tolkning, kan ligga nära alternativ tre. Men det förtydligar alternativet. Mitt alternativ är som följer:

4. Det är parallella berättelser som har sin bakgrund i samma händelse eller tradition. Berättelserna har dock inte ett litterärt beroende så att den ena berättelsen litterärt lånats eller bearbetats utifrån den andra

Alternativ tre och fyra ligger som konstaterat nära varandra. De har ett gemensamt område som de beskriver vilket innebär att med en viss tolkning beskriver de samma sak och

⁴ Sarna 1966, 44.

överlappar varandra. Bägge hävdar inget inbördes beroendeförhållande men nog en gemensam startpunkt. Jag upprepar att trots all brist på tecken på ett litterärt beroendeförhållande beskriver berättelserna en liknande händelse: En flod dödar allt liv förutom det som räddats genom en farkost som byggts av en lydlig människa enligt en gudoms instruktion. De lösryckta detaljerna som är gemensamma stöder även de att berättelserna beskriver minnet av samma händelse eller samma tradition.

Även om mitt alternativ ligger nära alternativ tre finns en viktig skillnad. Mitt alternativ fastslår inte att det finns ett gemensamt original. Detta oberoende vad som åsyftas med begreppet.

Jag tror inte man kan vara mera tydlig än det jag uttrycker i alternativ fyra. Jag anser inte heller att det finns ett behov av att definiera eller avgränsa betydelsen av ”händelse eller tradition”. Det kan avse allt från en konkret historisk händelse till en skriven eller muntligt överförd berättelse med eller utan verklighetsbakgrund.⁵

Jag anser att mitt alternativ är det enda av de presenterade som har den rätta avgränsningen av möjligheter. Det enda alternativ jag anser harmonierar fullt ut med empirin är alternativ fyra. Således är ett delsvår på fråga sex att det är parallella berättelser som har sin bakgrund i samma händelse eller tradition. Berättelserna har dock inte ett litterärt beroende så att den ena berättelsen litterärt lånats eller bearbetats utifrån den andra.

Innan jag lämnar fråga sex vill jag ännu nämna någonting om hur gammal den bibliska berättelsen kan tänkas vara. En skillnad mellan GT:s version och de mesopotamiska berättelserna är den bibliska berättelsens totala brist på mytologi. Westermann konstaterar att berättelser tenderar att mytologiseras alltmer över tid. Gilgamesheposet anser han därför innehåller en senare version av flodberättelsen än den som finns i Atrahasiseposet eftersom versionen i Gilgamesheposet är mer mytologiserad än den i Atrahasiseposet.⁶

En annan dramatisk skillnad texterna emellan är den realism som totalt saknas i de mesopotamiska berättelserna men som präglar den bibliska berättelsen. Jag avser bl.a. arkens mått, samt tidsperspektivet.

Jag håller med Westermann i bedömningen att en mer mytologiserad text i regel ska anses senare än en mer realistisk text som beskriver samma händelse. Tillämpar man den principen på texterna om flodberättelsen blir slutsatsen nog förvånande. Berättelserna beskriver samma händelse, men den bibliska berättelsen skulle vara äldre. Det som dock behöver poängteras är att det fortfarande inte på något sätt finns stöd för att flodberättelsen i Gilgamesheposet litterärt lånat den bibliska som sedan mytologiserats. Följer man logiken hos Westermann blir dock slutsatsen den jag nyss redovisade.

I vilket fall som helst kan den bibliska berättelsen gå långt tillbaka i tiden. Det är skäl att precisera vad jag avser. Det jag avser är inte den text som nu finns bevarad som den masoretiska texten. I den slutliga version som finns tillgänglig kan litterära uppdateringar och

⁵ En forskare som tror att berättelserna går tillbaka till en historisk händelse är Sarna (1989, 48).

⁶ Westermann 1994, 399–401.

justeringar ha gjorts relativt sent. Det jag avser är den grundberättelse som ligger bakom det litterära mästerverk som den gammaltestamentliga flodberättelsen utgör.⁷ Den kan vara mycket gammal och väl bevarad, åtminstone har den motstått mytologisering.

Det finns tecken på att den bibliska texten även i den form den finns bevarad innehåller mycket gamla element. Bl.a. på basis av hur anvisningarna till Noach uttrycks finns det skäl att tro att åtminstone delar av den bibliska berättelsen är mycket gammal och att den inte har sitt ursprung i Israel utan i Mesopotamien. I beskrivningen av hur arken ska byggas finns flera ord och satser som är unika i GT och man vet inte med säkerhet vad orden avser. Den bevarade texten, som bl.a. innehåller det specifikt babyloniska ordet för jordbeck, vittnar om att den bibliska flodberättelsen har bevarat en mycket gammal tradition med sannolikt mesopotamiskt ursprung.⁸

Enligt första Mosebok kom Abraham från Mesopotamien. Att en sådan välbärgad man bar med sig flodberättelsen som muntlig tradition eller nedskriven text vore naturligt.⁹ Skrivandet och privata familjearkiv var något som hade förekommit mer än ett halvt millennium före Abrahams tid i den antika främre orienten.¹⁰ Den bibliska berättelsen kan gå tillbaka i tiden långt förbi Abrahams tid såväl i skriftlig som muntlig form.

Givetvis finns inget sätt att vetenskapligt slå fast flodberättelsens tillkomsthistoria. Jag nöjer mig med att konstatera att den till sitt innehåll kan vara mycket gammal, t.o.m. äldre än eller jämngammal med de mytologiserade mesopotamiska berättelserna.¹¹

I och med denna diskussion kan jag komplettera mitt svar på den sjätte forskningsfrågan. Förutom att konstatera att det handlar om parallella berättelser som har sin bakgrund i samma händelse eller tradition kan jag även konstatera att det inte är självklart vilken berättelse som är äldst. Då avser jag grundberättelsen bakom respektive version. Den bibliska berättelsens bakgrundshistoria kan vara lika gammal som bakgrundsberättelsen till de mesopotamiska berättelserna.

Därmed har jag besvarat alla forskningsfrågor och det här arbetet är avslutat. Gällande flodberättelsen har jag även gjort en litterär analys av hela Noachs toledot, alltså 1 Mos 6:9–9:29. Jag diskuterar litterär struktur, kommenterar utmanande passager och analyserar huruvida den dominerande förklaringsmodellen att flodberättelsen är en kombination av olika källor får stöd av empirin. Jag rekommenderar även det arbetet varmt om ämnet intresserar. Det finns en hel del unik forskning i arbetet, åtminstone så långt jag känner till.

I och med detta är jag redo att gå över till det som återstår av urhistorien, nämligen att analysera Noachs söners respektive Shems toledot. Det arbetet ser jag fram emot.

⁷ Se min analys av bl.a. den variationsrikedom som förekommer i Jungerstam 2018, 41–44; 60; 67–72.

⁸ Sarna 1966, 43; Sarna 1989, 49; Jungerstam 2018, 27–30; 150–154.

⁹ Så anser även t.ex. Sarna 1966, 39–40; Walton 2001, 319.

¹⁰ Se t.ex. Van de Mieroop 2007; Charpin 2010.

¹¹ Så anser även t.ex. Walton 2001, 319.